

BOMŮVÁ POKLADNICA

Národný slovenský obrázkový

KALENDÁR

na prestupný, 366 dní majúci rok Pána

1864.

Obnoveného behu knihy

Ročník II.

Vydáva

DANIEL LICHARD,

bývalý professor matematicko-fyzických ved, potom
redaktor „Slovenských Novin.“

V uhor. Skalici.

Rychlotiskom Fr. X. Skarnicla Synov.

Rozloha kalendára

na rok prestupný 1864.

	V novom kal.	V starom kal.
Slniečny kolobeh (<i>cyclus</i>)	25	25
Mesačný kolobeh, alebo zlatý počet	3	3
Mesačný kľúč, alebo <i>epakty</i>	XXII	III
Počet rímskej dane	7	7
Litera nedelneá	C B	E D
Nedela <i>septuagesima</i>	24 jan.	16 feb.
Nedela <i>quingagesima</i>	7 feb.	1 mar.
Popolná streda	10 feb.	4 mar.
Slávnosť nedele veľikonočnej	27 mar.	19 apr.
Slávnosť vstúpenia Krista P.	5 mája	28 mája
Slávnosť Sv. Ducha, nedela	15 mája	7 jun.
Nedela Sv. Trojice	22 mája	
Slávnosť Božieho Tela	26 mája	
Prvá nedela adventná	27 nov.	29 nov.

Suché dni, alebo kantry.

Ony pripadajú vždy na stredu, piatok a sobotu po týchto 4 dňoch:
po prvej nedeli pôstnej, po slávnosti svätodušnej, po dni povýšenia križa
a po Lucii; teda bežiacieho 1864 roku:

V novom kal.	17. feb.	V starom kal.	11. mar.
	18. mája		10. jun.
	21. sept.		16. sept.
	14. dec.		16. dec.

Križové dni (*dies rogationum*).

Vždy ostatné tri dni pred vstúpením Krista Pána, alebo pondelok,
utorok a stredu po nedeli *rogate*, toho roku 2, 3 a 4 mája.

Všeobecné dni normové.

v ktorých dňoch sú hry na divadlách a verejné hudby zakázané.

V popolnú stredu, t. r. 10 feb.
Na zvestovanie P. Marie, ktoré toho
roku na 4 apr. pripadá.

Od nedele kvetnej až do nedele veľi-
konočnej zatvorne, od 20 marca
do 27 marca.

V nedeľu svätodušnú t. r. 15. mája
Na slavnosť Božieho Tela 26 mája

Na den narod. P. Marie, 8 sept.
Ostatné 3 dni v advente 22, 23 a
24 decembra

Na prvý sviatok vianočný 25 dec.

Normové dni.

v ktorých sú hry na divadlách sice dovolené, ale hudby a kratochvile verejné
sú zakázané:

Posvätný čas (*tempus sacratum*) od počiatku adventu až do 3
kráľov, t. r. od 27 nov. do 6 jan.

Celý čas pôstny a po veľikej noci až do bielej nedele, t. r. od
10 feb. do 3 apr.

Na suché dni alebo kántry (viď tam hore)

V piatok a sobotu ces celý rok.

Každý predvečer najvyšších sviatkov kresťanských.

Na deň Všetich Svätých.

Na deň mena zemského patróna, v Uhrách sv. Štefana kr. 20 aug.

Súdne prázdniny.

Od vianoc až do 3 kráľov, t. j. od 25 dec. do 6 jan. — Od ne-
dele kvetnej až do pondelku veľikonočného, t. r. od 20 mar. do 28 mar.

— Na križové dni, t. r. 2, 3 a 4 mája. — V oktáve Božieho Tela, t. r.
od 26 mája do 2 jun. — Každú nedeľu a sviatok zasvätený. Vyníma sa z
týchto poriadkov právo baňské; prázdniny jeho sú len každú nedeľu a
sviatok zasvätený, potom ale na križové dni.

Podľa dávnejších poriadkov krajinských boli v Uhrách nasledujúce sú-
dne prázdniny: všetky nedeľe a prikázané sviatky. — Od Tomáša (21 dec.) do
prvej nedele po 3 kráľoch. — Od popolnej stredy do nedele quadragesima — Od
nedele smrtnice do druhej nedele po veľikej noci. — V celom týždni svätodušnom.
— Od Ladislava (27 jun.) do Štefana kráľa (20 aug.); konečne od Michala (29
sept.) do Martina (11 nov.)

Znamená zvieratníka (*signa zodiaci*).

1. ♈ Škopec		5. ♋ Lev		9. ♏ Strelec	
2. ♉ Bujak		6. ♌ Panna		10. ♍ Kozorožec	
3. ♊ Blíženci		7. ♍ Váha		11. ♎ Vodnár	
4. ♋ Rak		8. ♏ Stier		12. ♐ Ryby	

Z týchto 12 znamení každý mesiac a každý deň v roku jedno
a jeho druhé má v kalendári pridané. Jednotlivým mesiacom pridáva sa to
znamenie, do ktorého slnce (na svojej zdánlivej ročitej ceste po nebeskej
ólohe, v pásme tak zvanej eklyptiky) v tomže mesiaci prechádza. Tak na
pr. mesiac feb. nosí ostatné, tu spomenuté znamenie ♋ ryb, že slnce behom
mesiacu feb. do toho znamenia vstupuje. Jednotlivým ale dňom dáva sa to
znamenie, v ktorom sa mesiac, na svojej ceste okolo zeme, nachádza.

pisná dĺžka (*longitudo geographica*) s položením zemepisným iného určitého miesta sa nezrovnáva, rozličný poludník alebo meridián mať musí: vidno, že slnce a ostatné telesá oblohy, podľa rozličnosti meridiánov zeme našej, skorej alebo pozdejšie vrcholiť budú, z čoho nevyhnutne rozdiel času a tak i nozdiel chodu hodín na rozličných, pod tým istým poludníkom neležiacich miestach pochádza. Tak na pr. rozdiel času medzi Parížom a Viedňou na 56 min. 10 sek. vystupuje, alebo ináč: keď je vo Viedni poludnie v Paríži majú len 11 hod. 3 min. 50 sek. Podobne rozdiel času medzi Viedňou a Budínom 10 minút a 41 sek. dosahuje atd. — Celá, nad obzorníkom *) našim ležiaca drahá, ktorú teleso nebeské za deň vykoná; nosí názov polovice denného oblúku a tento výraz hviezdári aj o samom čase, k vykonaniu tej cesty potrebnom užívajú. Tak na pr. dňa 21 mar. o samej rovnodennosti polovica denného oblúku slnca je 12 hodín, pokiaľ slnce na dennej ceste svojej pre nás je za 12 hodín viditeľné. Čo sa tu ale o slnci povedalo, to platí svojim spôsobom aj o všetkých ostatných telesách nebeských. — Ešte sa i slnrostredné (heliocentrické) a zeme-stredné miesto teles nebeských spomína; prvéjší názov dáva sa miestu, kdeby sa otázno teleso nebeské zo stredku slnca, druhý ale kdeby sa nám zo stredku zeme pozorované na oblohe videlo. Tento rozdiel platí len o mieste planét našej slnečnej sústavy; lebo hviezdy sú o moc vzdialenejšie, leš aby sa dajaký rozdiel jich slnrostredného alebo zeme-stredného miesta pozorovať mohol.

Znaky premen mesiaca sú:

☉ nový mesiac; ☾ prvá štvrť; ☽ plný mesiac; ☾ ostatná štvrť.

Drobnejšie daktoré znaky:

- † pri stretýždni znamená: prikázaný deň pôstný.
- † pri nedeli znamená: evanjelia podľa rímskeho missálu.
- † " " " " evanjelia v cirkvi evanjelickej.
- † " " " " evanjelia v cirkvi pravoslávnej.
- pr. znamená: pred poludním; po zn. po poludní; o zn. práve o poludní.
- o štupeň; ' minúta; '' sekunda (miera polohy geografickej)
- b. hodina; m. minúta; s. sekunda (miera času)
- o siaha; ' stopa; '' palec; ''' čiara (miera prostory).

Zemskí patrónovia krajín rakúskej ríše:

(poriadkom zemí a fecedným)

Benátsko; Marek (25 apr.)	Dalmatsko; Spiro (Spiridion 14 dec.)
Čechy; Ján Nepomucký (16 mája)	Halič a Vladimírsko; Stanislav (7 mája)
a Václav (28 sept.)	

*) O b z o r n í k - o m (horizontom) voláme tú zdánlivú, podobu kruhu majúcu čiastku zeme, ktorú na rovine postavení okolo seba vidíme; čím vyššie človek nad povrsím zeme stojí, tým väčší má obzorník, a na opak.

Chorvátsko: Ilija (Eliáš 20 jul.) Slavonsko: Ivan krst. (24 jun.)
 Korutany a Pomorie: Josef (19 mar.) Sliezske: Jadviga (Hedvika 15 okt.)
 Krajsinsko: tiež Josef (19 mar.) Solnohradsko: Gerard (24 sept.)
 Morava: Cyrill a Method (5 jul.) Štyrsko: Josef (19 mar.)
 Dol. Rakúsko: Leopold (15 nov.) Tyrol a Vorarlberg: Josef (19 mar.) a Virgil 28 nov.
 Hor. Rakúsko: Florian (4 mája.) Uhorská krajina: Štefan kráľ
 Sedmohradsko: Ladislav (27 jun.) (20 aug.)

Tu treba spomenúť, že sa sice v Benatsku deň sv. Marka čo patróna zemskeho slávi, ale tam i každá diécesis má svojho zvláštno patróna; menovite: Jadra (Adria) Štefana muž. (26 dec.); — Belluno a Feltre: Martina bisk. (11 nov.); Padova: Antonína (13 jun.); — Treviso tiež Martina bisk. (11 nov.); — Vidim (Udine) Mohora (Hermagora 12 jul.); — Veróna: Zéna (12 apr.) Vičenca: Vincencia Ferreri-ho (5 apr.). Ponevác ale Lombardsko zvláštno patróna zemskeho nemalo: v Mantóve sa slávi patrón Anselm (18 mar.)

Prehľad židovského kalendára na rok 1864.

Podľa židovského počítania rok 1864 je 5.624-tý rok od stvorenia sveta; jednotlivé mesiace a hlavnejšie sviatky jeho sú:

Šebat 1	9 jan.	Ab 1	3 aug.
Adar 1	8 feb.	9 * Pôst vypálenia chr. 11 aug.	
V. Adar 1	9 mar.	Elul 1	2 sept.
13 Pôst Esthery	21 mar.	5625 * Tišri 1 Nový rok 1 okt.	
14 Purim (fašan y)	22 mar.	Tišri 2 * Druhý novor. sv.	2 okt.
14 Šusan purim	23 mar.	3 Pôst Gedaljah	3 okt.
Nisan 1 (velkonočný mesiac)	7 apr.	10 * Slávnosť smierenia 10 okt.	
15 * Počiatok vel. noci	21 apr.	15 * Slávnosť v zelenom 15 okt.	
16 * Druhý sviatok	22 apr.	16 * Druhý sviatok	16 okt.
21 * Siedmi deň velkon.	27 apr.	22 * Koniec sl. v zelen. 22 okt.	
23 * Koniec sl. velkon.	28 apr.	23 * Sláv. Bož. zákona 23 okt.	
Ijar 1	7 mája.	Maršesvan 1	31 okt.
18 Lag Bomer	24 mája.	Kislev 1	30 nov.
Sivan 1	5 jun.	25 Posväť. chrámu	24 dec.
6 * Sviatok týždňový	10 jun.	Tebeth 1	30 dec.
7 * Druhý sviatok t.	11 jun.	(Sviatky hviezdíčkami poznačené Židia veľmi prísne zachovávajú.)	
Thamuz 1	5 jul.		
17 Pôst dobytia chrámu	21 jul.		

Židom je zákonne povolené, že sa vo sviatky, v tomto prehľadu židovského kalendára hviezdíčkou poznačené, pred súd nepovolávajú; to platí aj o sobote (šabesu) celého roku.

Januar, má 31 dní.

Cesky: Leden.

Polsky: Styczen.

Chorvátsky: Siečanj.

Deň	Kalendár katolícky	Kalendár evanjelický	Kalendár pravoslavný	Kalendár z behu prírody a života ľudského
1 P.	Nový rok	Nový rok	20 dec Ign.	„Ešte Slováci žijú a bu-
2 S.	Makária	Abela	21 Juliána	dú žiť voždy so slávou“!
1.)	† Ev. Mat. 2.	* Ev. Mat. 2.	† * Ev. Mat.	
3 N.	C po n. roku	C po n. roku	22 E S. Otc.	Nie slovom, ale skutkom.
4 P.	Tita bisk.	Tita	23 10 muč.	Hostina pri koledách.
5 U.	Telesfora	Simeona	24 Eugenia	Tichá pustota v poli.
6 S.	Sv. 3 král.	Zjav. K P.	25 Nat. K.P.	„Mladé nevesty“ v sláve.
7 Š.	Valentina	Isidora	26 Mat. Bož.	Vozenie dreva z hor.
8 P.	Severina	Erharda	27 Štef. muč.	Všetky školy majú pilno
9 S.	Marcellina	Pravoliuba	28 20 tis. mu.	Mlieko, maslo v cene.
2.)	† Ev. Luk. 2.	* Ev. Luk. 2.	† * Ev. Mat. 2.	
10 N.	C 1 po 3 kr.	C 1 poz. K.	29 F povian.	Hudba, tancena v šesť strany
11 P.	Hygyna	Mathildy	30 Anysia	Už niečo dňa pribudlo.
12 U.	Arnošta	Rostislav	31 Melania	Zajaci pri štepoch.
13 S.	Hilaria	Čistka	1 Nový rok	Zásoby krmu zksesly.
14 Š.	Felixa	Štestka	2 Sylvestra	Obyčajne dobrá sanica.
15 P.	Maura	Dobroslav	3 Malach	Ptáci v klietkach štebocú
16 S.	Marcella	Vladimira	1 70 apóst.	Prípravy ku svadbám.
3.)	† Ev. Jána 2.	* Ev. Jána 2.	† * Ev. Mar. 1.	
17 N.	C 2 po 3 kr.	C 2 poz. K.	5 E po n. r.	Sviatok „meno Ježiša“
18 P.	Priska	Božetechy	6 Zj. K P.	Kapce, kožuchy v úcte.
19 U.	Kanuta	Sary	7 Jána krs.	Málo ktorá krava dojí.
20 S.	Fab. a Seb.	Fab. a Seb.	8 Georgia	Slnce v znamení ♋.
21 Š.	Agněsy	Anězky	9 Polyenel.	Vozenie ľadu v mestách.
22 P.	Vincenta	Theodora	10 Greg. N.	Pozor pri šiškách!
23 S.	Zasn. P.M.	Emerencie	11 Theodor	Pol fašangov už minulo.
4.)	† Ev. Mat. 20.	* Ev. Mat. 20.	† * Ev. Mat. 4	
24 N.	C Septuag.	C Deviat.	12 E 1 epif.	Štepári vrúbľe vyberajú.
25 P.	Obr. s. Pav.	Obr. s. Pal	13 Hermil.	Medveď už labu líže.
26 U.	Polykarpa	Polykarpa	14 Zachar.	Noc je o hodinu kratšia.
27 S.	Jána zlat.	Manfreda	15 Pavla T.	Mačky v noci búria.
28 S.	Karla vel.	Drahotina	16 Pet. v ok.	Kupuj zahradné semiačka
29 P.	Frant. Sal.	Valeria	17 Antona v.	Ostatní bravi pod nožom.
30 S.	Adelgundy	Dobrovky	18 Athanas.	Prípravy k vojan. popisu
5.)	† Ev. Luk. 8.	* Ev. Luk. 8.	† * Ev. Luk. 15.	
31 N.	C Sexages	C po Dev.	19 E 2 epif.	Čerstvá ovocina vzácna.

*Čo za dobré uznals', drž sa toho stále;
Jedna perná duša moc rykoná v mále.*

Dňa	Beh mesiaca, plan. domn. chvíla.	Slnce		Mesiac		Mesačné štvrť: všeobecná povaha mesiaca.
		vych.	zap.	vych.	zap.	
1	2 hod.	6 33	5 27	2 30	slnce	Odberajúci zapadá vo
2	5 m. odp.	6 31	5 29	3 24	zapadá	
3	mračno	6 30	5 30	4 9	vo	
4		6 29	5 31	4 46		
5	jasní sa;	6 27	5 32	5 18		
6		6 26	5 34	5 45	dne	Pribírajúci vychodí
7	mierno;	6 25	5 35	ráno	večer	
8	4 hod.	6 23	5 37	6 44		
9	52 m. rá.	6 21	5 39	7 7		
10	mračno;	6 19	5 41	8 27		
11		6 17	5 43	9 44		Odberajúci zapadá vo
12	prší;	6 16	5 44	11 54		
13	chladno	6 14	5 46	12 56		
14		6 12	5 48	1 50		
15	7 hod.	6 10	5 50	2 34		
16	1 m. rá.	6 8	5 52	3 11		Pribírajúci vychodí
17	mračno	6 6	5 54	3 41		
18	a	6 4	5 56	4 7		
19	vetрно;	6 2	5 58	4 30		
20	do več.	6 1	5 59	4 50		
21	jasní	6 0	6 0	5 10		Odberajúci zapadá vo
22	sa	5 58	6 2	večer	ráno	
23	11 hod.	5 56	6 4	6 48		
24	17 m. pro.	5 54	6 6	7 56		
25	pekná	5 53	6 7	9 5		
26	jasná.	5 51	6 9	10 14		Pribírajúci vychodí
27		5 49	6 11	11 21		
28	chvíla	5 47	6 13	12 27		
29	trvá.	5 45	6 15	1 18		
30	11 hod.	5 44	6 16	2 4		
31	13 m. več.	5 42	6 18	2 43		

Ostatná štvrť zasvieti dňa 1 mar. o 2 hod. 5 m. odp. Z prvu mračno, potom jasno a mierno.

Nov nastane dňa 8 mar. o 4 hod. 52 m. ráno; daždivo, ku konci chladno.

Do prvej štvrť prejde mesiac dňa 15 mar. o 7 hod. 1 m. ráno; z prvu chladno, potom mračno a vetрно.

Plné svetlo bude dňa 23 mar. o 11 hod. 17 m. pred. pekná jasná chvíla.

Do ostatnej štvrť vstúpi mesiac po druhý raz dňa 30 mar. o 11 hod. 13 m. v noci; po dažli ostré vetry.

Deň pokročí v marci z 10 hod. 52 m. na 12 hod. 36 m. čo spolu 1 ho. 44 m. dáva.

Všeobecná povaha marca.

Marcel v našich krajinách skutočnú i hviezdarsku zimu dokonáva; medzitým za 8 rokov iba jeden marec bez snehu býva. Ku konci niekedy už prvé hrmenie počujeme; o rovnodennosti bývajú silné vetry, ktorými púda skoro vyschnú. — Z 1000 častok vody, do roka z oblakov spadajú, marec má iba 52 častky a tak medzi suché mesiace patrí. — V celom marci nám už slnce sa 365 hodín svieti, koľko dní máme do roka. Porekadlo: Marec, poberaj sa do brobu starce, jeho nezdravosť značí.

Kalendárske vedomosti na rok 1864.

1. Všeobecné počítanie času na rok 1864.

Roku tisíceho osmístého šesťdesiateho štvrtého od narodenia Krista Pána máme:

Rokov 7373 od stvorenia sveta podľa byzantínskeho počítania, ktoré až dosiaľ (nov-)Réci užívajú a Rusi tiež do času cára Petra veľkého užívali,

- 7064 od stvorenia sveta podľa počítania *Eusebia* a martyrologium,
- 5848 od stvorenia sveta podľa obyčajného počítania kresťanského (dľa účtov *Petavia*).
- 4157 od potopy sveta dľa počtu latinského.
- 2640 od počiatku rečkej časomier (aery) olympiádov.
- 2617 od založenia mesta Ríma dľa počtu *Varra*.
- 1909 od opravy kalendára, rozkazom rímskeho cisára *Julia Caesara* vykonanej.
- **1864** od narodenia Krista Pána.
- 1831 od ukrižovania Spasiteľa.
- 1580 od mučedníckej časomier diokleciánskej, t. j. od počiatku mučenia kresťanov z rozkazu rímskeho cisára *Diokletiana* (dňa 17. sept. roku 284 po Kristu P.)
- 1552 od počiatku tak zvanej časomier indikcii.
- 1539 od prvého všeobecného cirkevného snemu v meste *Nicáa* (r. 325 po Kr. P.), ktorý do dnešku platné zákony o dobe slávnosti veľkonočnej ustanovil a tým základ terajšieho sporiadania kalendárov položil.
- 1489 od počiatku stehovania sa národov.
- 1388 od zahynutia západného cisárstva rímskeho.
- 1242 časomier (turecko-) muhamedánskej, t. j. od úteku *Muhameda* z Mekky do *Mediny* (dňa 16. jul. r. 622 po Kristu P.)
- 1064 od obnovenia rímskeho cisárstva pod *Karlom* veľkým (roku 800).
- 1001 od príchodu sv. apoštolov slovanských, *Cyrilla* a *Metoda*, do našich vlastí.

Rokov 965 od prechodu Maďarov cez Tatry, do terajšej krajiny uhorskej došliých.

- **864** od počiatku hodnosti kráľov uhorských pod sv. Štefanom.
- **768** od počiatku výprav a bojov križáckych.
- **591** od vyvolenia Rudolfa z Habsburgu za nemeckého cisára (**29 sept. 1273**)
- **582** od počiatku panovania domu Habsburgu v Rakúsku (**r. 1282.**)
- **424** od nalezania knihotisku, ktorým sa nesmierno pole vzdelanosti človečenstva otvorilo (**1440**)
- **411** od zahynutia východného (récneho) cisárstva, ktoré dobytím Carigradu kroz Turka (**29 mája 1453**) nastalo.
- **372** od objavenia nového sveta t. j. Ameriky Krišt. Kolumbusom (**11. októbra 1492.**)
- **347** od reformácie doktora M. Luthera (**1517.**)
- **337** od panovania najjasn. domu rakúskeho v Uhrách.
- **319** od počiatku ostatného všeobecného snemu cirkevného v meste Triente (od **13. dec. 1545** do **3. dec. 1563.**)
- **282** od opravenia kalendára z rozkazu pápeža Gregora XIII. (**15. okt. 1582.**)
- **151** od „pragmatickej sankcie“ cisára Karla VI.
- **124** od vymretia mužského kmeňa najjas. domu Habsburgu.
- **75** od počiatku prvej revolúcie francúzskej.
- **60** od vyhlásenia dedičnej hodnosti rakúskeho cisárstva.
- **34** od narodenia Jeho Velič. cisára a kráľa Franca Jozefa I. (**18. Aug. 1830.**)
- **16** od počiatku panovania Jeho Velič. (**2. dec. 1848.**)

Ešte tu podotkneme, že sa dejepis človečenstva pohodlne na 12 hlavných dob rozvrhnúť môže, z ktorých 6 do časov pred Kristom P. druhých 6 ale po Kristu Pánu pripadá.

Sú ony nasledujúce :

I. 1. Stvorenie sveta roku 1 2. Potopa v čas Noacha „ 1656 3. Dobytie mesta Troje „ 2800 4. Založenie mesta Ríma „ 3231 5. Pád ríše babilonskej kroz Cyrusa perského „ 3446 6. Počiatok panovania Alexandra veľkého „ 3648	II. 1. Narodenie Krista Pána (roku 3983 od stvor. sveta) 1. 2. Pád rímskeho západného cisárstva roku K. P. . 476 3. Vystúpenie Muhameda. 622 4. Obrátenie Slovanov na vieru kresťanskú . 863 5. Objavenie Ameriky . 1492 6. Prvá francúz. revolúcia 1789

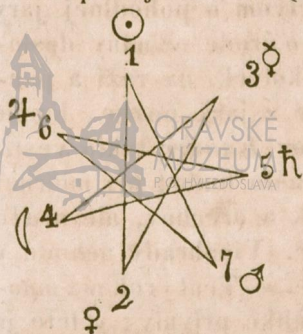
Nadobno nám tu podotknúť, že sa podľa všeobecného uznania hvezdárov kométy, a to i neozbrojenému zraku viditeľné v našej dobe častejšie ukazujú, jako pred tým; skoro ani rok nepomine, čoby sa väčšia menšia vlasatica neobjavila. Kométa Donátova od roku 1858 a druhá, ktorá s počiatkom jul. 1861. neočakávane vystúpila, sú každému v čerstvej pamäti. Ale i dva ostatné roky svoje kométy mali. Prvú objavil hvezdár *Temple* v Marseilli dňa 2 jul. 1862 a táto sa mohla behom leta i okom neozbrojeným v súhvezdí *velkej medvedice* (voza) pozorovať; druhá kométa, od *Bruhnsa* v Lipsku objavená prešla dňa 3 feb. 1863 ces svoje prislunie (*perihelium*) a tak sa potom v mesiaci marci asi 2 hodiny pred východom slnca na východnej oblohe ukazovala, len že pravda pre svoju zdanlivú malíckosť hneď každému v oči nepadla. Z jary ale 1863 dve kométy boli objavené; prvú spozoroval *Klinkerfues* v Göttingu dňa 11 apr. druhú *Respighi* v Bologni dňa 13 apr. Táto druhá mohla sa aj okom neozbrojeným po pol noci pozorovať a predpovedalo sa, že ju i večer bude vidieť.

III. Panujúca planéta roku 1864.

Už starovekým pozorovateľom prírodných udalostí, menovite hvezdárom egyptským, videlo sa, že beh povetrnosti a jej vplyv na úrody zeme jakúsi občasnosť (periodičnosť) zachováva, t. j. že ten jistý beh povetrnosti po dakolko rokoch, a to síce prvšimu viac menej podobný, zase nastáva, čo oni vplyvu planét na zem našu pripisovali. Dľa domnenia týchto egyptských astrologov každého roku iná, ročným vladárom nazvaná planéta panovanie nad behom povetrnosti nastupovala; medzi nimi stálo aj slnce, od hvezdárstva egyptského za planétu považované, ktorá sa okolo zeme našej točí. Toto učenie hvezdár *Claudius Ptolomeus* z Alexandrie v 2-hom storočí po Kristu P. obsirnejšie opísal a tak potom v behu celého stredoveku až do 16-ho storočia panovalo; svetoznámy ale Slovan, Mikuláš *Kopernik*, velebné tajomstvá sústavy slnečnej objavil a základy toho učenia položil, ktoré do dnešku sia nepochybná pravda panuje a tak dlho panovať bude, dokým všemohúcnosť ruky Božej slnečnú sústavu v terajšej podobe udrží. — Učenie tedy Ptolomeovo tvrdilo, že naša zem vo stredku celého sveta stojí, okolo nej ale že sa 7 planét v tomto poriadku vzdialenosti pohybuje: Mesiac (4), Merkur (3), Venus

(2), Slnce (1), Mars (7), Jupiter, (6) a Saturnus (5). Týchto 7 planét nie len jednotlivé dni*) týždňa, ale i roky spravovalo, tak že každá z nich po ubehnutí 7 rokov panovanie nad ostatnými a menovite nad príbehy zeme našej nastúpila.

Nuž a jakože staro-egyptskí hvezdári ten poriadok ustanovili, ktorým jednotlivé planéty svoje panovanie nastupovali? K tomu jim slúžila táto čarovná hviezda, ktorú každý ľaskavý čitateľ z detinských rokov svojich tak dobre pozná, že bezpochyby za pekný počť grošov kriedy na školské lavice pri tejto hviezde (ktorá sa „bez pretrhnutia jedným ťahom“ skoto-

viť mala) vybabril. Počalo sa od vrchu, kde pri čísle 1 znak slnca (☉) stojí; potom sa šlo prosto dolu k číslu 2, kde znak Lady (Venus) ♀ vidíme; ďalej sa prešlo, kosom na pravo hore k číslu 3, kde znak Merkúra (☿) máme; od Merkúra šlo sa k ľavej ruke dolu k znaku Mesiaca, ☾ číslom 4 poznačenému; od Mesiaca ide čiara ku znaku Hladoleta (Saturnus ♄) pod číslom 5; od Hladoleta ťaháme zase na ľavo k číslu 6, kde znak Paroma (Jupiter ♃) vidíme; napokon ale ide čiara kosom na pravo dolu k číslu 7, kde znak Smr-

tonoša (Mars ♂) stojí. — Celú čarovnú hviezdu zavrlela čiara, od Smrtonoša hore ku znaku Slnca vedená. No, už sme si veru podľa slovenského porekadla „statočne groš zaslúžili“, že sme toto tajomstvo čarovnej egyptskej hviezdy prezradili; otázka je ale, jakým spôsobom sa ona do dnešku medzi školákmi našimi udržala?

Tento poriadok čísel, na hviezde čarovnej poznačených obdržíme, keď rok v otázke postavený číslom 7 podelíme; ak zostane na konci de-

7 (1864)	266	lenia 1, bude domnelým „ročným vladárom“ Sln-
14		ce; pri zostatku 2 (jako práve (toho roku) panuje
46		Lada; keď je zvyšok delenia 3, nastúpi panovanie
42		Merkur; pri zvyšku 4 dosadne na trún Mesiac; keď
44		5 zostane ročným vladárom Saturnus, keď 6 Jupiter
42		bude; keď napokon pri delení otázného roku 7
2		alebo 0 (zerus) ostane, ročné vladárenie Mars na-

stúpi. Počtovanie k tomuto 1864 roku priložená tabuľka obsahuje; z podelenia číslom 7 zostane na konci 2, znakom toho, že podľa hore udanej hviezdy čarovnej toho roku Lada či Venus ročné panovanie nastúpila.

Staroegyptské učenie o planéte beh roku spravujúcej my za „kalendársku haraburdu“ považujeme, lebo vzdelanejší vek náš, trebas ešte dosť všeliakej púverčivosti na svete panuje, predca putá vymyslenin astrologických zo seba ztriasol a pro-

*) Toto učenie dalo v prvej dobe kresťanskej i pôvod latinským menám dní dla poriadku týždňového, totiž: *dies Solis* (nedela) *dies Lunae* (pondelok) atď. až do soboty, ktorá sa „*dies Saturni*“ volala.

našeť k nám letiacu privítame, spomenúc si na pôvod krásneho úkazu, v týchto riadkoch stručne opísaný. Akby ale dakedy nad hlavami našimi ohnivá guľa s hromovitým rachotením preletela a svoje kamenie rozsypala: podivné „triesky nebeské“ za dúkazy všemohúcej ruky Božej považovať budeme, ktorá jako veľikánske telesá nebeské stvorila, tak jich aj stroskotať môže, aby svojimi pozostatkami ďalejším, krátkozrakému človeku pravda neznámym cieľom všemúdrosti Stvoriteľovej slúžily.

III. DÚHA JAKO LUČBÁR?

*Hore Váhom, dolu Váhom
Dúha voďu pije. (Slovenská.)*

1. Čože je vidmo dúhové.

olo to roku 1789, že italiánsky lekár, Alois *Galvani* v Bologne, z mláky vychytané žaby páral a rezal, pravda nie k tomu cieľu, aby si „nemeckú praženicu“ z nich pripravil, ale aby vnútorné ustrojenie jich tela vedecky preskúmal. Pri tejto práci náhodne skúsil, že sa stehno žabky no krčovite sťahovať počalo, keď sa iskra z blízkej mašiny elektrickej vylúdila; jeden ale z pomocníkov jeho zadné, už odrané stehenká žaby zavesil na medenný, do poličky vrazení háčik, a keď sám *Galvani*, spomenutým úkazom upozornený dolu snímal jedno stehienko k ďalšej práci: náhodne sa nožíkom svojím toho medenného háčika dotknul, pri čom k niemalemu podiveniu svojmu pozoroval, že sa celá noha žaby, už pred 9 hodinami rozrezanej, zas tým krčovitým spôsobom sťahovala. Podivný tento úkaz vše sa opakoval, keď dva tie rozličné kovy, ocel a meď, s čuvmi (nervy, t. j. najútlejšími žilkami tela) žabky do spojenia prišli. — To bol počiatok učenia o *elektromagnetisme*; pred 75 rokmi hromovina, pôsobením žabykláča *) s medenným háčikom prebudzená, úcte spomenutého pôvodcu *galvanismom* nazvaná, iba nožku roztrancírovanej žabky pohybovala; teraz hýbe celým svetom v zazraku elektromagnetického *telegraf-u*, ktorý dolu nižšie opíšeme. A kolko iných, na všetky strany do priemyslového života siahajúcich nálezkov táto žabkyňa noha za sebou tiahla? na pr. hodiny galvanismom hnané, galvanické pozlátčenie atď.

*) Žabykláč je známy žartovný názov málo platného nožíka.

kolo železa v medennom dróte koluje, na čas trvania toho prúdu železu magnetickej sily dodáva, ktorá tedy meno *elektromagnetizmu* nosí (str. 118).

5. Priťahovanie železa kroz elektro-magnetickú silu je základ novejšieho telegrafu (str. 119).

6. Dróty, ktoré hromovinu z jednej stanice na druhú vedú, *silovodom* sa volajú (str. 119).

7. Hromovinu telegrafu kriesi *vatrena* či *batteria galvanická* (str. 122).

8. Hromovinu z jednej stanice na druhú posíela *klúč výrečný* (str. 123).

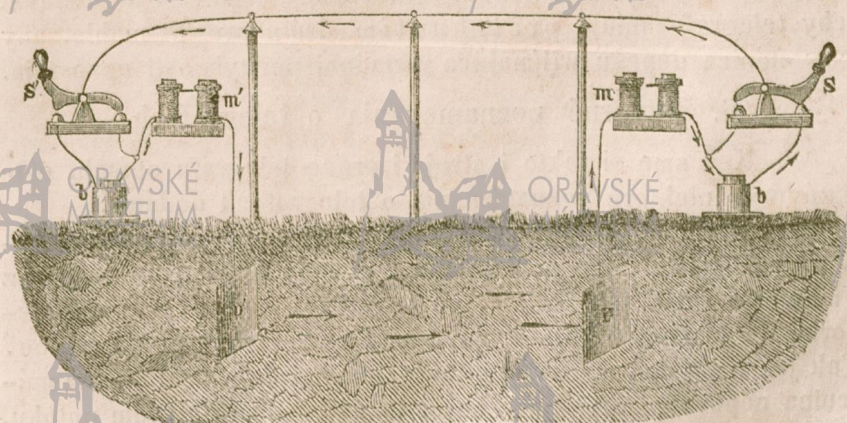
9. *Písadlo* sa pohybuje priťahovaním železnej kotvy kroz magnéty, z elektro-galvanizmu svoju silu beruce, ktoré jim *klúč* po drótoch posíela (str. 125).

10. Telegrafické písmo iba *dva znaky*: bodku (.) a čiarku (—) má; všeliakym spojovaním týchto znakov litery, čísla počtov atď. možno vypísať (str. 126).

11. Jako tými istými (ku pr. latinskými) literami Slováč, Nemec, Francúz atď. písať môže; tak i telegraf bez ťažkosti *svojimi literami* v ktorejkoľvek reči dopisovať bude (str. 126).

12. Prúdu galvanického, z veľmi ďalekých stanic dochádzajúcemu, pomáha *pripínok*, aby po zoslabnutí svojom na dlhej ceste pri pomoci *miestnej vatreny* písadlo náležite pohybovať mohol. (str. 127).

Teraz už pozrime na priložený obrázok a vidíme: jakú cestu galvanický prúd koná, keď sa medzi dvoma stanicami telegrafuje. Na obrázku vidíme iba 3 žrde, na vrchu sklenenými

ský, popod ktorý ide cesta *) hradská a z ktoréhož jesto ten najkrajší výhľad dolu ku Zvolenu a k horám kremnickým, hore Hronom ale až po Čertovu Svadbu. Zámok lupčanský prislúchal v posledných časoch do počtu tých málo zámkov v krajine uhorskej, ktoré boli ešte zachované a obydlené; ale po osudných udalostiach roku 1848-ho a 1849-ho i on utratiac obyvateľov svojich a v posledných rokoch **) vyhoriac, teraz pustý stojí a rozpaduje sa bohužiaľ vždy viac do zrúcanin, deliac osud iných zámkov uhorských.

Na zámok lupčanský ide sa na dvoje; u päty kopca na vyvýšenejšom mieste stojí totižto socha sv. Jána Nepomuckého,

*) Túto jeho stranu, totiž od hradskej cesty po pod zámok a po pri „zverenci“ do vidieku vedúcej, priložený obrázok ukazuje. Vyd.

**) Stalo sa to dňa 24 okt. 1860, o čom „Slovenské noviny“ tohože roku v čís. 129 zvláštny dopis boly podaly. Vyd.

Aspoň krátkej, ale vytrvalej práci,
Uhasila vrana ňou svoj smäd horiaci.

*

Tak i na národa roli,
Ťažké sa podari vytrvalej vôle!

Hádka: čo je to?

Kdo mňa má, žobrákom sa menuje,
Kdo mňa nemá, ten boľácom sluje;
Kdo mňa vidí, ten v slepote blúdi,
Koho smelím, ten je z hnilých ľudí.
Kdo mňa zná, tučneje od hlúposti;
Kdo mňa rád má, nezná laskavosti,
Kdo mňa robí, Bohu deň ukradá
Kdo mňa trpí, šťastie nanno padá.
Keď mňa kradneš, to nenie kradenie,
Keď mňa čuješ, tak máš hluché uši,
Keď zle vo mne činiš, česť zato ti sluší.
Keď mňa kde dostaneš, ver sa neraduješ.
Keď mňa ztratíš, tiež ma nelutuješ.

V. Sasinek.

Hádka čísla.

Jednotlivé litery slova sú rad radom číslami 1, 2, 3 atď. poznačené.

4512 to v kostole často býva;
53234 tomu sa o sláve sniva;
23512 značí pekné mužské meno;
215 má zvierat mnohé plemeno;
123 krátko slovo k ťažkej práci;
12345 ľudia jedia, žeru, pľáči.

4. Rebus. (Hádka obrázková.)

Všechným verným synům národa k povzbuzení.

Žartovné otázky.

1. Ktoré manželstvo bolo najviac osolené?
2. Kdo je vždy najprvší v kostole?
3. Co každý človek robí, prvej ako vstane?
4. Prečo sa zajac obzerá, keď ho psi nahánajú;
5. Prečo Slováci v Nitriansku nosia končité klobúky (širáky)?
6. Kde na starom svete zlodejom oči vylupovali?